Vabariigi Valitsuse määruse „Kutsealuse keeleõppesse suunamise ning keeleõppes osalemise tingimused ja kord“ eelnõu

SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Vabariigi Valitsuse määruse „Kutsealuse keeleõppesse suunamise ning keeleõppes osalemise tingimused ja kord“ eelnõu on seotud 13. mail 2026 vastu võetud ja 1. jaanuaril 2027 jõustuva kaitseväeteenistuse seaduse muutmise seadusega (RT I, 27.05.2026, 3), millega kehtestatakse kutsealustele vähemalt B1-tasemel eesti keele oskuse nõue ning nähakse ette kohustus kontrollida enne ajateenistusse asumist kutsealuse eesti keele oskust. Kui kutsealune ei soorita B1-taseme eesti keele eksamit, on ta kohustatud läbima ühe aasta jooksul keeleõppe. Kaitseväeteenistuse seaduse (edaspidi *KVTS*) § 35^1 lõike 5 kohaselt kehtestab Vabariigi Valitsus määrusega keeleõppesse suunamise ning keeleõppes osalemise tingimused ja korra.

Kutsealuse eesti keele oskuse taseme tuvastab Kaitseressursside Amet (edaspidi *KRA*) Eesti hariduse infosüsteemi ja testide andmekogu andmete põhjal. Kui kutsealuse eesti keele oskuse taset ei ole nende andmete põhjal võimalik tuvastada, peab kutsealune sooritama eesti keele tasemeeksami. Kui kutsealuse eesti keele oskus on alla B1-taseme või ta ei soorita tasemeeksamit nõutaval tasemel, peab ta läbima keeleõppe B1-taseme saavutamiseks. Riik tagab kutsealusele keeleõppe üks kord tasuta ning tasemeeksamile ja keeleõppesse suunamise otsused teeb KRA.

Määruse eesmärk on kehtestada ühtne kord kutsealuste keeleoskuse hindamiseks, keeleõppesse suunamiseks ning keeleõppe korraldamiseks ja selles osalemiseks. Määrusega sätestatakse keeleoskuse tuvastamise ja tasemetestimise, keeleõppe korraldamise ja selles osalemise tingimused ning kaasatud asutuste ülesanded ja andmevahetuse kord. Määruse rakendamisega tagatakse, et kutsealustele, kelle eesti keele oskus ei võimalda iseseisvalt toime tulla B1-tasemel eeldatavas keelekasutuses, luuakse võimalus omandada vajalik keeleoskus enne ajateenistusse asumist. Ühtlasi tagatakse kutsealuste võrdne kohtlemine ning keeleoskuse hindamise ja keeleõppesse suunamise menetluse ühetaolisus.

Määruse rakendamisega kaasneb kutsealustele halduskoormuse suurenemine, kuna neil tuleb vajaduse korral osaleda eesti keele tasemetestil ja tasemeeksamil, registreeruda keeleõppesse, osaleda keeleõppes ning juhul, kui riigi korraldatud keeleõpe ei ole andnud nõutavat tulemust, korraldada iseseisev keeleõpe ja esitada selle läbimist tõendavaid andmeid. Halduskoormus puudutab eelkõige kutsealuseid, kelle eesti keele oskus ei vasta B1-tasemele. Halduskoormuse vähendamiseks kasutatakse riiklikes andmekogudes juba olemasolevaid andmeid, võimaldatakse kutsealusel vajaduse korral läbida keeleõpe veebipõhiselt ning nähakse ette riigi korraldatav tasuta keeleõpe ja seaduses sätestatud kuluhüvitised. Kuna kutsealuste eesti keele oskuse tagamine on otseselt seotud riigikaitseliste vajadustega, kohaldatakse täiendavate kohustuste kehtestamisel hea õigusloome ja normitehnika eeskirja § 1 lõikes 4^2 sätestatud ning halduskoormuse tasakaalustamise juhises ette nähtud riigikaitseliste vajaduste erandit.

Kutsealuse keelenõude kehtestamisega kaasnevat põhiõiguste riivet on analüüsitud kaitseväeteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (ajateenistuse keelenõue) 825 SE juures. Analüüsi kohaselt on B1-tasemel eesti keele oskuse nõude kehtestamine kutsealusele ning asjakohasel juhul keeleeksami sooritamise ja keelekursusel osalemise kohustuse panemine enne ajateenistusse asumist sobiv, vajalik

ja proportsionaalne saavutatava eesmärgiga, sest riivel on kaalukas legitiimne eesmärk ning tagatud on vajalikud kompensatsioonimeetmed.

Määruse rakendamisel tuleb tagada, et asutuste ülesanded oleksid selgelt eristatud. KRA ülesanne on korraldada kutsealuse keeleoskuse tuvastamist, teha suunamisotsuseid ja koordineerida nendega seotud menetlusi. Haridus- ja Noorteameti (edaspidi *Harno*) ülesanne on korraldada riiklikku eesti keele tasemeeksamit. Integratsiooni Sihtasutuse (edaspidi *INSA*) ülesanne on korraldada kutsealusele keeleoskustaseme testimist ja keeleõpet.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Kaitseministeeriumi kaitsetahte ja inimvarapoliitika osakond koostöös KRA-ga ning eelnõule on normitehnilise kontrolli teinud Kaitseministeeriumi õigusosakonna ametnik (oigusloome@kaitseministeerium.ee). Eelnõu ja seletuskirja on keeleliselt toimetanud Luisa Keelelahenduste eesti keele vanemtoimetaja Tiina Alekõrs (tiina@luisa.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb üheksast paragrahvist. Eelnõuga täpsustatakse KVTS §-s 35[1] sätestatud nõuete rakendamist ning kehtestatakse kutsealuste keeleoskuse hindamise, keeleõppesse suunamise ja keeleõppes osalemise menetluskord.

Eelnõus lähtutakse järgmistest põhimõtetest:

1. Kutsealuse keeleoskustase tuvastatakse esmalt riiklikes andmekogudes olemasolevate andmete põhjal; kui olemasolevate andmete alusel ei ole võimalik kutsealuse keeleoskustaset tuvastada, suunatakse ta riiklikule eesti keele tasemeeksamile; enne riigi korraldatavasse keeleõppesse suunamist hinnatakse vajaduse korral kutsealuse tegelikku keeleoskustaset tasemetestiga;

2. KRA teeb tasemeeksamile ja keeleõppesse suunamise otsused;

3. Harno korraldab riiklikke eesti keele tasemeeksameid;

4. INSA vastutab korraldatava keeleõppe ja tasemetestimise praktilise korraldamise eest;

5. KRA teavitab kutsealust talle pandud kohustustest ning tasemeeksami ja keeleõppe läbimise tähtaegadest.

Asutuste andmevahetus toimub üksnes seadusest tulenevate ülesannete täitmiseks vajalikus ulatuses.

Määrusega luuakse seega KVTS §-s 35[1] sätestatud nõuete rakendamiseks ühtne menetlusraamistik, mis võimaldab hinnata kutsealuste keeleoskust, korraldada vajaduse korral keeleõpet ning toetada nõutava keeleoskustaseme saavutamist enne ajateenistusse asumist.

Eelnõu §-s 1 sätestatakse määruse reguleerimis- ja kohaldamisala.

Lõike 1 kohaselt kehtestatakse määrusega kutsealuse keeleõppesse suunamise ning keeleõppes osalemise tingimused ja kord.

Lõike 2 kohaselt kohaldatakse määrust KVTS-i tähenduses kutsealustele, kelle eesti keele oskus ei vasta nõutavale B1-tasemele.

B1-taseme keelenõue tuleneb KVTS-ist ning selle eesmärk on tagada, et kutsealuse eesti keele oskus võimaldaks tal osaleda eestikeelses sõjalises väljaõppes, mõista talle antavaid korraldusi ja täita teenistusülesandeid.

Eelnõu §-s 2 määratakse kindlaks määruse rakendamisega seotud asutuste pädevus.

KRA on kutsealuste keeleoskuse tuvastamise ja keeleõppesse suunamise eest vastutav asutus. KRA tuvastab kutsealuse keeleoskustaseme riiklikes andmekogudes olemasolevate andmete põhjal, vajaduse korral suunab kutsealuse tasemeeksamile, keeleoskustaseme testimisele ja keeleõppesse ning teeb selleks vajalikud otsused. KRA otsused tehakse teatavaks kutsealusele KVTS §-s 15 sätestatud korras. KRA otsustes ette nähtud toimingutel osalemine on kutsealusele kohustuslik ning kohustuse täitmata jätmise korral võib KRA rakendada KVTS-is sätestatud sunnivahendeid.

Harno korraldab eesti keele tasemeeksameid ning vastutab keeleseaduse § 24 lõike 4 kohaselt nende koostamise, hindamise ja analüüsimise eest.

INSA korraldab riigi tagatavat keeleõpet ja määruse alusel tehtavat keeleoskusetaseme testimist.

Pädevuste selline jaotus võimaldab eristada kolme funktsiooni:

- KRA teeb kutsealuse suhtes haldusotsuseid ja korraldab tema suunamist;
- Harno korraldab riiklikku tasemeeksamit;
- INSA korraldab keeleõpet ja tasemetestimist.

Selline ülesannete jaotus vähendab pädevuste kattumise ja vastutuse ebaselguse riski. Ülesannete jaotusega eristatakse kutsealuste suunamise ja sellega seotud haldusotsuste tegemine, riikliku tasemeeksami korraldamine ning keeleõppe ja tasemetestimise läbiviimine. Sellega tagatakse asutuste selge vastutus ja välditakse ülesannete kattumist.

Eelnõu §-ga 3 sätestatakse kutsealuse keeleoskuse tuvastamise ja keeleõppesse suunamise kord.

KRA tuvastab kutsealuse keeleoskustaseme esmalt Eesti hariduse infosüsteemi ja testide andmekogu andmete põhjal. Eesti hariduse infosüsteemist saadakse teavet kutsealuse hariduse omandamise õppekeele kohta ja kui õppekeel ei ole olnud eesti keel, siis tehakse päring testide andmekogusse, et saada teavet selle kohta, kas isik on sooritanud eesti keele eksami B1-tasemel. Selline lahendus võimaldab vältida olukorda, kus kutsealune peab sooritama tasemeeksami üksnes selleks, et tõendada keeleoskust, mis on riigi andmekogudes fikseeritud.

Kui keeleoskustaset ei ole olemasolevate andmete põhjal võimalik tuvastada, suunab KRA kutsealuse eesti keele B1-taseme eksamile. Tasemeeksam võimaldab hinnata, kas kutsealuse keeleoskus vastab ajateenistusse asumiseks kehtestatud B1-taseme nõudele. Tasemeeksami korraldab Harno keeleseaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud korras.

Eelnõu §-s 4 sätestatakse riigi korraldatavasse keeleõppesse suunamise menetlus.

Lõike 1 kohaselt tuvastatakse enne keeleõppesse suunamist kutsealuse tegelik keeleoskustase tasemetestiga. Selle eesmärk on tagada, et kutsealusele määratav õpe vastaks tema tegelikule

keeleoskusele. Kui kutsealuse keeleoskus on alla B1-taseme, tuleb enne keeleõppesse suunamist määrata tema tegelik keeleoskustase tasemetesti sooritamisega.

Lõike 2 kohaselt suunab KRA kutsealuse tasemetestile otsusega. Tasemetesti eesmärk erineb tasemeeksami eesmärgist. Tasemeeksami eesmärk on anda ametlik hinnang sellele, kas isiku keeleoskus vastab nõutud tasemele. Tasemetesti eesmärk on määrata kindlaks sobiv lähtekoht keeleõppe korraldamiseks. Tasemetesti tulemuse põhjal saab määrata kutsealusele sobiva õppetaseme ja -mahu.

Lõikes 3 sätestatakse kutsealuse kohustus läbida tasemetest otsuses määratud tähtaja jooksul.

Lõike 4 kohaselt teavitab keeleõpet läbiviiv asutus KRA-d kutsealuse tegelikust keeleoskustasemest kümne päeva jooksul pärast taseme tuvastamist.

Lõike 5 kohaselt teeb KRA pärast keeleoskustaseme tuvastamist otsuse kutsealuse keeleõppesse suunamiseks.

Lõikes 6 loetletakse andmed, mis peavad sisalduma keeleõppesse suunamise otsuses. Otsuses märgitakse vähemalt keeleoskustase, mille kutsealune peab õppe käigus saavutama, ja õppemooduli maht, keeleõppesse registreerimise tähtaeg, keeleõppes osalemise periood, keeleõpet korraldav asutus ning keeleõppes osalemise korraldus.

Nimetatud andmete esitamise eesmärk on tagada kutsealusele selge ja üheselt mõistetav teave talle pandud kohustuste kohta.

Lõike 7 kohaselt tuleb otsus teha kutsealusele teatavaks hiljemalt 60 päeva enne keeleõppe algust. Etteteatamistähtaja eesmärk on anda kutsealusele piisavalt aega õppega seotud korraldusteks.

Lõike 8 kohaselt peab kutsealune registreeruma otsuses märgitud keeleõppesse hiljemalt 30 päeva enne keeleõppe algust.

Lõigetes 9 ja 10 sätestatakse tegevused olukorras, kus kutsealune ei registreeru keeleõppesse õigel ajal. Esmalt saadab KRA kutsealusele meeldetuletuse. Kui kutsealune ei registreeru ka pärast meeldetuletust, registreerib ta keeleõppesse KRA.

Regulatsioon võimaldab vältida olukorda, kus keeleõppesse suunatud kutsealune jääb üksnes registreerimistoimingu tegemata jätmise tõttu õppevõimalusest kõrvale.

Lõikes 11 sätestatakse andmed, mida KRA edastab keeleõpet korraldavale asutusele. Nende andmete hulka kuuluvad kutsealuse nimi, isikukood, kontaktandmed ja eesti keele oskuse tase.

Andmete edastamine on vajalik keeleõppe korraldamiseks, kutsealuse identifitseerimiseks ja temaga ühenduse võtmiseks. Andmete töötlemisel tuleb järgida isikuandmete kaitse nõudeid ja töödelda andmeid üksnes eesmärgipäraselt. Andmete töötlemise õigus tuleneb KRA-le KVTS § 14 lõikest 1 ning KVTS §-is 35^1 sätestatust.

Eelnõu §-s 5 sätestatakse keeleõppes osalemise tingimused.

Keeleõppe eesmärk on saavutada vähemalt B1-tasemel eesti keele oskus. Õppemaht sõltub kutsealuse lähtekeeletasemest.

Keeleõpet käsitlevate uuringute kohaselt on keeleõppe eeldatavad mahud:

1) A1-tasemelt A2-tasemele jõudmiseks vähemalt 100 juhendatud akadeemilist tundi;

2) A2-tasemelt B1-tasemele jõudmiseks vähemalt 150 juhendatud akadeemilist tundi;

3) A1-tasemelt B1-tasemele jõudmiseks vähemalt 250 juhendatud akadeemilist tundi.

Ühe keeletaseme õpe tuleb üldjuhul läbida ühe aasta jooksul. See vastab KVTS § 35[1] lõikes 3 sätestatud põhimõttele, mille kohaselt tuleb alla B1-tasemel keeleoskusega kutsealusel läbida B1-taseme omandamiseks keeleõpe ühe aasta jooksul. Keeleõpet võib korraldada kontaktõppe ja veebipõhise õppe kombinatsioonina. Selline paindlikkus on vajalik eelkõige juhul, kui kutsealuse elukoht, õppekoha kaugus või muud praktilised asjaolud raskendavad tavapärases kontaktõppes osalemist. Pärast keeleõppe läbimist suunatakse kutsealune tasemeeksamile. Tasemeeksami tulemuse alusel saab hinnata, kas kutsealune vastab ajateenistusse asumiseks nõutavale B1-tasemele.

Kutsealune suunatakse pärast keeleõppe läbimist tema läbitud taseme alusel Harno korraldatavale keeleoskustaseme eksamile. Selle eesmärk on hinnata õppe tulemust ja kontrollida, kas kutsealune on saavutanud talle seatud keeleoskuse eesmärgi.

Kui kutsealune ei saanud mõjuval põhjusel keeleõpet nõutud mahus läbida, võib KRA teha uue otsuse keeleõppe jätkamiseks. Sellega välditakse ebaproportsionaalset olukorda, kus mõjuval põhjusel õppes mitteosalenud kutsealune peaks kohe liikuma iseseisva keeleõppe etappi. Kui kutsealune ei läbi riigi korraldatud keeleõpet ette nähtud ajal ja mahus või ei soorita tasemeeksamit vajalikul tasemel, tuleb kutsealusel läbida keeleõpe iseseisvalt ühe aasta jooksul, valides ise sobiva õppeviisi ja keeleõppeasutuse. Pärast määratud lisatähtaja möödumist suunatakse kutsealune uuesti B1-taseme eksamile.

Eelnõu §-ga 6 antakse KRA-le õigus saada keeleõppe korraldamiseks ja selles osalemise kontrollimiseks vajalikku teavet.

Kutsealuse keeleõppes osalemise ja tasemeeksami sooritamise kohustuse täitmist kontrollib KRA talle seadusega antud pädevuse piires. Kohustuste täitmata jätmise korral võib KRA rakendada KVTS-is sätestatud meetmeid. Kutsealuse keeleõppesse suunamise otsus on haldusakt ning selle tegemisel ja teatavakstegemisel kohaldatakse haldusmenetluse seaduses ja KVTS-is sätestatut. Keeleõppe kvaliteedi ja praktilise korraldamise eest vastutab keeleõpet korraldav asutus oma pädevuse piires.

Kutsealuse keeleõppes osalemise kohustuse täitmise kontrollimiseks peab KRA-l olema võimalik saada teavet selle kohta, kas kutsealune on keeleõppesse registreerunud, millal ja mis mahus õpe toimub ning kas kutsealune osaleb õppes. Andmete töötlemine on vajalik selleks, et KRA saaks täita talle KVTS § 35[1] alusel pandud suunamis- ja järelevalveülesandeid. Andmete koosseis ja edastamise tehniline korraldus määratakse kindlaks KRA ja keeleõpet korraldava asutuse koostöös, tagades, et töödeldakse üksnes neid andmeid, mida on vaja seadusest tulenevate ülesannete täitmiseks.

Eelnõu §-s 7 sätestatakse keeleõpet korraldava asutuse õigused. Keeleõpet korraldava asutuse õiguste eraldi sätestamine määruses on vajalik, et tagada kutsealustele ettenähtud keeleõppe eesmärgipärane, järjepidev ja nõuetekohane korraldamine ning anda keeleõpet korraldavale asutusele selge õiguslik raamistik talle pandud ülesannete täitmiseks.

Kuigi keeleõpet korraldavad asutused on täiskasvanute koolituse seaduse tähenduses täienduskoolitusasutused ning nende tegevusele kohalduvad nimetatud seaduses sätestatud nõuded ja koolituslepingust tulenevad õigused ja kohustused, ei ole käesoleva määrusega reguleeritav keeleõpe täielikult samastatav tavapärase täienduskoolitusega. Tegemist on kindlale sihtrühmale suunatud keeleõppega, mille korraldamisel tuleb lisaks täienduskoolituse üldistele nõuetele arvestada kutsealusele ettenähtud õppe mahu, õppe eesmärgi ning keeleõppe korraldamisega seotud eripäradega.

Täiskasvanute koolituse seadus reguleerib täienduskoolituse üldist korraldust ning koolituslepingus lepitakse kokku konkreetse koolitusega seotud tingimused. Samas on vajalik määruses sõnaselgelt sätestada need keeleõpet korraldava asutuse õigused, mis on otseselt seotud kutsealuse keeleõppes osalemise jälgimise, õppe korraldamise ja õppeprotsessi järjepidevuse tagamisega. Nende õiguste selge sätestamine aitab vältida õiguslikku ebaselgust ning tagab, et kõigil keeleõpet korraldavatel asutustel on ühtsed alused keeleõppe korraldamiseks.

Eelnõu §-s 8 sätestatakse keeleõpet korraldava asutuse peamised kohustused. Keeleõpet korraldav asutus peab tagama KRA suunatud kutsealusele võimaluse läbida õpe suunamisotsuses määratud mahus ja tähtaja jooksul, võimaldama kasutada õppeks vajalikku keskkonda ja õppematerjale ning pidama arvestust kutsealuse õppes osalemise üle.

Samuti peab keeleõpet korraldav asutus teavitama KRA-d kutsealuse puudumistest, et KRA saaks kontrollida keeleõppes osalemise kohustuse täitmist. Selleks tagab keeleõpet korraldav asutus KRA-le juurdepääsu oma infosüsteemis olevatele asjakohastele andmetele.

Kutsealust tuleb õppekorralduse olulistest muudatustest aegsasti teavitada, et tal oleks võimalik oma õppetöös osalemist kavandada.

Eelnõu §-s 9 sätestatakse määruse jõustumine. Määrus jõustub 2027. aasta 1. jaanuaril, s.o samal ajal selle aluseks olevate KVTS-i muudatustega.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei ole seotud Euroopa Liidu õigusaktidega.

4. Määruse mõjud

4.1. Mõju riigi julgeolekule ja riigikaitsele

Mõju riigi julgeolekule ja riigikaitsele on eeldatavalt positiivne.

Alates 1. jaanuarist 2027 peab ajateenistusse kutsutava isiku eesti keele oskus vastama vähemalt B1-tasemele. Nõutava keeleoskustaseme tagamine toetab ajateenistuse väljaõppe kvaliteeti ja ohutust. Keeleoskus on vajalik selleks, et ajateenija mõistaks talle antavaid korraldusi, väljaõppe sisu ja ohutusnõudeid ning suudaks tulemuslikult osaleda üksuse tegevuses.

Määrusega kehtestatav keeleoskuse hindamise ja keeleõppe korraldamise kord vähendab riski, et ajateenistusse asub isik, kelle eesti keele oskus ei võimalda tal nõutaval tasemel osaleda eestikeelses sõjalises väljaõppes. Sellega toetatakse ajateenijate paremat ettevalmistust, üksuste koostöövõimet ja Kaitseväe üldist valmisolekut.

4.2. Mõju kutsealustele

Mõju halduskoormusele:

Määruse rakendamisega kaasneb kutsealustele halduskoormuse suurenemine, mis tuleneb kohustusest läbida keeleoskuse hindamiseks vajalikud toimingud ning osaleda vajaduse korral keeleõppes.

Kutsealusele kaasnevad eelkõige järgmised täiendavad kohustused:

- osaleda eesti keele tasemeeksamil, kui tema keeleoskustaset ei ole võimalik tuvastada riiklikes andmekogudes olevate andmete põhjal;
- osaleda keeleoskustaseme määramiseks tasemetestil, kui see on vajalik sobiva keeleõppe määramiseks;
- registreeruda KRA otsuses määratud tähtajaks keeleõppesse;
- osaleda keeleõppes ja täita õppekorraldusega seotud nõudeid;
- sooritada pärast keeleõppe läbimist eesti keele tasemeeksam;
- läbida vajaduse korral iseseisev keeleõpe ning esitada selle läbimist tõendavad andmed, kui riigi korraldatud keeleõpe ei ole andnud nõutavat tulemust või kutsealune ei ole läbinud keeleõpet ettenähtud mahus ja tähtaja jooksul.

Nimetatud kohustuste täitmine eeldab kutsealustelt täiendavat ajakulu, sealhulgas eksamitel ja tasemetestil osalemiseks, keeleõppesse registreerumiseks, õppetöös osalemiseks ning vajaduse korral iseseisva keeleõppe korraldamiseks ja selle kohta andmete esitamiseks. Halduskoormuse ulatus sõltub kutsealuse olemasolevast keeleoskustasemest, riiklikes andmekogudes olevate andmete piisavusest ning sellest, kas kutsealune saavutab nõutava B1-taseme riigi korraldatud keeleõppe tulemusel. Seega ei kaasne kõik nimetatud kohustused kõigile kutsealustele, vaid üksnes neile, kelle keeleoskus ei vasta kehtestatud nõuetele ja kelle puhul vastavad toimingud on vajalikud.

Halduskoormuse vähendamiseks on eelnõus ette nähtud mitu meedet. Esiteks tuvastatakse kutsealuse keeleoskustase võimaluse korral riiklikes andmekogudes juba olemasolevate andmete põhjal, vältides seeläbi tarbetut eksamile suunamist ja sellega kaasnevat ajakulu. Teiseks on keeleõppesse registreerumise kohustuse täitmise toetamiseks ette nähtud, et KRA saadab registreerumata jätnud kutsealusele meeldetuletuse ning registreerib ta vajaduse korral ise keeleõppesse. Sellega vähendatakse kutsealuse jaoks eraldi registreerimistoimingu tegemisega seotud takistusi. Kolmandaks tagatakse kutsealusele üks kord tasuta riigi korraldatav keeleõpe ning võimaldatakse keeleõpet korraldada kontaktõppe ja veebipõhise õppe kombinatsioonina. Veebipõhine õpe aitab vähendada õppes osalemiseks vajalikke sõite ja nendega kaasnevat ajakulu. Lisaks nähakse KVTS-is ette sõidu- ja toidukulu hüvitamine tasemeeksamil ja kontaktõppes osalemise korral seaduses sätestatud tingimustel.

Halduskoormuse tasakaalustamise juhise (edaspidi *HKTR*) kohaselt tuleb uute kohustuste kehtestamisel üldjuhul ette näha ka halduskoormust vähendavad meetmed. Käesoleva määruse puhul on täiendavate kohustuste kehtestamine tingitud otsesest ja olulisest riigikaitselisest vajadusest. Eesti keele oskus vähemalt B1-tasemel on vajalik selleks, et ajateenijad mõistaksid eestikeelses sõjalises väljaõppes antavaid korraldusi, väljaõppe sisu ja ohutusnõudeid ning suudaksid täita teenistusülesandeid. Nõutava keeleoskuse tagamine toetab seega vahetult ajateenistuse väljaõppe kvaliteeti ja ohutust, üksuste koostöövõimet ning riigi kaitsevõimet.

Eeltoodust tulenevalt on täiendavate kohustuste kehtestamine vajalik riigikaitse oluliste vajaduste tõttu ning HKTR-is ette nähtud riigikaitseliste vajaduste erandi kohaldamine on põhjendatud. Seetõttu ei ole kõigi lisanduvate kohustuste puhul võimalik ette näha halduskoormust täielikult tasakaalustavaid

meetmeid. Samas on eelnõus halduskoormuse vähendamiseks ette nähtud eespool kirjeldatud korralduslikud ja rahalised leevendusmeetmed, mille eesmärk on muuta kohustuste täitmine kutsealustele võimalikult lihtsaks ja vähendada nendega kaasnevat aja- ning rahakulu.

Hinnanguliselt puudutab keeleoskuse hindamise ja keeleõppega seotud täiendav halduskoormus ligikaudu 200 kutsealust aastas. Halduskoormuse täpne ajaline ja rahaline maht sõltub kutsealuste keeleoskustasemest ning vajalike toimingute arvust ja kestusest.

Sotsiaalne mõju:

Mõju kutsealustele on oluline.

Kutsealustele, kelle eesti keele oskus ei vasta B1-tasemele, tekib lisakohustus osaleda keeleõppes ja vajaduse korral sooritada tasemeeksam. Samas tagatakse kutsealusele üks kord tasuta keeleõpe. Seega kaasneb seadusest tuleneva kohustusega riigi toetav meede, mis võimaldab kutsealusel omandada nõutav keeleoskus.

Määrusega sätestatakse tähtajad, õppemaht, õppes osalemise tingimused ning tasemeeksami sooritamisega seotud toimingud. See suurendab õigusselgust ja võimaldab kutsealusel oma tegevust planeerida.

Paindliku õppevormi, sealhulgas veebipõhise õppe võimaldamine vähendab õppes osalemise praktilisi takistusi.

Kuna tasemeeksamil ja keeleõppes osalemine on kutsealusele kohustuslik ning sellega võivad kaasneda lisakulud, nähakse 1. jaanuaril 2027 jõustuva KVTS-i muudatusega ette sõidu- ja toidukulu hüvitamine. Sarnane hüvitise maksmise kord on sätestatud kutsealuse terviseseisundi hindamisel või täiendavatel terviseuuringutel ning kutsesobivuse hindamisel viibimise eest. Hüvitise eesmärk on katta kohustuslikel toimingutel osalemisega kaasnevad sõidu- ja toidukulud, kuna tasemeeksam või keeleõpe võib toimuda kutsealuse elukohast erinevas paikkonnas ning eeldada täiendavat aja- ja rahakulu.

Muudatuse kohaselt makstakse kutsealusele sõidu- ja toidukulu hüvitist ka juhul, kui ta osaleb tasemeeksami sooritamisel ja keelekursuse läbimisel, kuid ainult juhul, kui keeleõpet või B1-taseme eksamit pole võimalik sooritada veebipõhises õppekeskkonnas.

Tasemeeksami sooritamise eest makstav hüvitise suurus on 15 eurot. Kui rahvastikuregistri andmetel välisriigis elav kutsealune tuleb tasemeeksamit sooritama Eestisse, siis on hüvitise suurus 70 eurot.

Keeleõppes osalemise hüvitist makstakse kontaktõppes osalemise korral 15 eurot iga läbitud loengu eest, kuid kokku kõige rohkem 150 eurot kogu keelekursuse eest. Rahvastikuregistri andmetel välisriigis elava kutsealuse puhul on hüvitise suurus 70 eurot loengu kohta ja hüvitise maksimumsumma 700 eurot. Seejuures makstakse hüvitist juhul, kui keelekursus on läbitud ettenähtud mahus.

Hüvitise maksmise täpsemad tingimused ja kord sätestatakse kaitseministri 17. aprilli 2023. aasta määruses nr 15 „Kutsealuse, reservis oleva isiku, kaitseväekohustust võtta sooviva isiku ja ajateenistusse asuda sooviva naissoost isiku terviseseisundi hindamiseks arstlikul läbivaatusel, terviseuuringul või kutsesobivuse hindamisel viibimisega seotud sõidu- ja toidukulu hüvitamise tingimused, ulatus ja hüvitise maksmise kord“.

Regulatsioon mõjutab eelkõige kutsealuseid, kelle eesti keele oskus ei vasta nõutavale B1-tasemele. Et tagada kutsealuste võrdne kohtlemine, tuvastatakse keeleoskustase esmalt registriandmete põhjal ning vajaduse korral tasemeeksami või -testiga. Kui kutsealuse keeleoskustase on nõutavast madalam, tagatakse üks kord tasuta keeleõpe, mis loob võimaluse täita seadusest tulenev keelenõue.

Hinnanguliselt mõjutab muudatus ligikaudu 200 kutsealust aastas.

4.3. Mõju riigiasutustele

Määruse rakendamisega kaasneb KRA, Harno ja INSA töökoormuse suurenemine.

KRA töökoormus suureneb eelkõige järgmiste tegevuste tõttu:

- kutsealuste keeleoskuse andmete kontrollimine;
- kutsealuste suunamine tasemeeksamile;
- tasemetestile ja keeleõppesse suunamise otsuste tegemine;
- kutsealuste teavitamine;
- keeleõppes osalemise ja selle läbimise jälgimine; • vajaduse korral korduvate suunamisotsuste tegemine;
- andmevahetus Harno ja INSA-ga.

Harno töökoormus suureneb täiendava sihtrühma tasemeeksamite korraldamise tõttu. Keeleseaduse kohaselt on tasemeeksamite korraldamine juba praegu Harno ülesanne, kuid kutsealuste lisandumine suurendab eksamite arvu ja nende korraldamisega seotud töökoormust.

INSA töökoormus suureneb riigi tagatava keeleõppe ja tasemetestimise korraldamise tõttu.

Töökoormuse täpne kasv sõltub keeleõpet ja tasemeeksamit vajavate kutsealuste arvust ning nende keeleoskustasemest. Hinnanguliselt võib puuduliku eesti keele oskusega kutsealuste osakaal olla ligikaudu 5–10 protsenti kutsealuste koguarvust. Tegelik töökoormus sõltub kutsealuste keeleoskusest ja haridustaustast ning võib aastati varieeruda.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamisega kaasnevad kulud tasemeeksamite, tasemetestimise, keeleõppe, õppekorralduse ja andmevahetuse tagamiseks ning kutsealustele seaduses ettenähtud hüvitiste maksmiseks.

Keeleeksamil ja -kursusel osalemise kulud kaetakse riigieelarvest. Harno on hinnanud, et ühe isiku tasemeeksami korraldamise kulu on ligikaudu 100 eurot.

B1-taseme keelekursuse maksumus on keskmiselt 1700 eurot ja A2-taseme keelekursuse maksumus 1000 eurot.

Hinnanguliselt vajab tasemeeksamit ja keeleõpet ligikaudu 200 kutsealust aastas. Sellest lähtudes on tasemeeksami esmakordse sooritamise hinnanguline kogukulu 20 000 eurot ning 200 kutsealuse B1-taseme keeleõppe kulu 340 000 eurot aastas.

Tasemeeksami sooritamise ja keelekursuse läbimise eest makstavate hüvitiste kulu on 200 kutsealuse puhul hinnanguliselt 35 000 eurot.

Määruse rakendamise hinnanguline kogukulu riigieelarvele on ligikaudu 400 000 eurot aastas.

Kulude täpne suurus sõltub keeleõppesse suunatavate kutsealuste arvust, nende algsest keeleoskustasemest, õppemahust ja õppe korraldamise vormist.

Kuna KVTS näeb riigile ette kohustuse tagada keeleõpe üks kord tasuta, tuleb vajalikud kulud kavandada asjaomaste asutuste eelarvetesse.

Lisaks kaasneb määruse rakendamisega KRA-le ühekordne kulu kaitseväekohustuslaste registri (KVKR) arendamiseks ja eksamite infosüsteemiga (EIS) andmevahetuse loomiseks. KRA hinnangul on arendustööde maksumus 3000 eurot.

Harnole lisanduvad aastas ligikaudu 200 kutsealuse eesti keele oskuse hindamise kulud. Eesti keele tasemeeksamite korraldus on viimastel aastatel olnud olulise surve all. Eksaminandide arvud on mitmekordistunud ning see on suurendanud ka survet tasemeeksamite korraldamise eelarvele. Lisanduva sihtrühma tasemeeksamitel teenindamiseks vajalikud vahendid (ca 20 000 eurot) tuleb Vabariigi Valitsusel Haridus- ja Teadusministeeriumile eraldada.

INSA eelarves on vastavad vahendid 2027. aastaks planeeritud. 2028. aastal võib INSA-l tekkida vajadus täiendava rahastuse järele, sõltuvalt sihtrühma tegelikust suurusest ning kursuste korraldamisega seotud tegelikest kuludest, sealhulgas andmevahetuslahenduse ja muude kaasnevate kulude suurusest.

KRA eelarves on arendustöödeks vajalikud vahendid planeeritud. Määruse rakendamine ei too tulu riigieelarvesse.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub 2027. aasta 1. jaanuaril. Jõustumise kuupäev on seotud KVTS-i muudatuste jõustumisega ning võimaldab rakendusliku regulatsiooni jõustada samal ajal seadusest tulenevate uute kohustustega (vt ka § 9 selgitus).

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitati eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu kooskõlastamiseks Haridus- ja Teadusministeeriumile, Justiits- ja Digiministeeriumile, Kultuuriministeeriumile, Kliimaministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Rahandusministeeriumile, Regionaal- ja põllumajandusministeerium, Siseministeeriumile, Sotsiaalministeeriumile, Välisministeeriumile ning arvamuse andmiseks Haridus- ja Noorteametile, Integratsiooni Sihtasutusele, Kaitseväele ning Kaitseressursside Ametile. Eelnõu kohta esitatud märkustega arvestamise ja mittearvestamise tabel on esitatud seletuskirja lisas.